

การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ

กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

A Study of public opinion on the management of the Buddhist tourism.

A case of Wat Pha Sri Rattana Mahathat Phitsanulok Province

ภวัต พัฒนนิภากร^{*}
ผศ.ดร.โชติ บดีรัฐ^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาระดับระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ๒. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตน มหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ๓. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มาท่องเที่ยววัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๓๘๒ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๖ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) t – test และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-Way ANOVA

ผลการวิจัยพบว่า

ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธกรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลและบุคลากรในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด

การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง ๔ ด้านจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง ๔ ด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลและบุคลากรภายในวัด ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การส่งเสริมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Abstract

* นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขารปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยราชภัฏ

พิบูลสงคราม

** อาจารย์ที่ปรึกษา

This research aims ๑) to study the public opinion on the management of tourism Buddhist Wat Phra Si Rattana Mahathat. ๒. Phitsanulok to compare the factors that affect the management of tourism Buddhist Wat Phra Si Rattana Mahathat. Phitsanulok ๓. Guidelines for Management Development Buddhist tour of Wat Phra Si Rattana Mahathat. Phitsanulok The sample used in this study were people who visit Wat Phra Si Rattana Mahathat. Phitsanulok number ๓๘๒ was used in the research were scales fifth level has the confidence of both the ๐.๙๖ data analysis software packages SPSS for window statistics used to analyze data were percentage (%) average. (), standard deviation (SD) t - test and one-way analysis of variance one-way ANOVA.

The findings revealed as follows.

Studies of public opinion on the management of tourism Buddhist Wat Phra Si Rattana Mahathat. Phitsanulok found that the overall level. When considering the The side with the highest average is in the development of places of worship, followed by the development of individual and religious personnel in the temple. Environment and Development On the average, with the last such development activities within the measure.

A comparative study of factors affecting the management of tourism in Buddhist temples. Phra Si Ratana Mahathat Phitsanulok all four sides by personal factors were gender, age, education and income are factors that affect the management of tourism Buddhist Wat Phra Si Rattana Mahathat. Phitsanulok all four aspects of the monastery. The development of individual and religious personnel in the temple. Development activities in the temple Development Environment The difference was statistically significant at the ๐.๐๕ level. A different impact on the management of tourism Buddhist Study: Wat Phra Si Rattana Mahathat. Phitsanulok Considering it was found that the development of places of worship. The development of religious persons and personnel inside the temple. Development activities in the temple Environment and Development No difference was statistically significant at the ๐.๐๕ level.

Keywords : Participation , Promote tourism, Tourism Buddhist

บทนำ

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ โดยการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสดังกล่าวความต้องการของตลาดโลก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และการสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน

การท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกนับได้ว่า เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่เพียบพร้อมไม่ว่าจะเป็นในด้านโบราณสถานหรือวัดวาอาราม สถานที่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชุมชน ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นอุทยานแห่งชาติหรือน้ำตกที่สวยงามเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ ดังสะท้อนให้เห็นได้จากคำขวัญประจำจังหวัดพิษณุโลก “พระพุทธชินราชงามเลิศ ถิ่นกำเนิดพระนเรศวร สองฝั่งน่านล้วนเรือนแพ หวานฉ่ำแท้กล้วยตาก ถ้ำและน้ำตกหลากตระการตา ด้วยทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมทั้งในด้านภูมิศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลกที่มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพโดดเด่นเช่นเดียวกัน

ซึ่งถ้าหากจะกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่ออันดับหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก และยังเป็นสถานที่ที่ผู้คนจากทั่วประเทศอยากที่จะมาท่องเที่ยวที่สุดก็คือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือที่ประชาชนชาวจังหวัดพิษณุโลกเรียกว่า “วัดใหญ่” โดยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร มีประวัติการสร้างและรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ มีเนื้อที่ ๓๖ ไร่ ๒ งาน ๕๔ ตารางวา ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่านตรงข้ามศาลากลางจังหวัดพิษณุโลกเลขที่ ๙๒/๓ ถนนพุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยเป็นวัดที่รู้จักกันโดยทั่วไปในฐานะสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูป พระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย ซึ่งวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นวัดที่มีประวัติยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และประติมากรรม ที่งดงามยิ่ง ถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของเมืองพิษณุโลก พงศาวดารเหนือได้กล่าวไว้ว่า “ในราวปี พุทธศักราช ๑๙๐๐ พระเจ้าศรีธรรมปิฎก (พระมหาธรรมราชาลิไท) ทรงเป็นกษัตริย์ครองสุโขทัย พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังได้ทรงศึกษาพระไตรปิฎกและคัมภีร์ศาสนาอื่นๆ จนชำخองแตกฉาน หาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยาก พระองค์ได้ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน มีพระปรางค์อยู่ตรงกลาง มีพระวิหาร ๔ ทิศ มีพระระเบียง ๒ ชั้น และทรงรับสั่งให้ปั้นหุ่นหล่อพระพุทธรูปขึ้นมา ๓ องค์ เพื่อประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารทั้ง ๓ หลัง” ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ปัจจุบันจึงมีชื่อว่า วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร^๓

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นจึงได้เห็นความสำคัญของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลกและประเทศไทยเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากการที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี และการที่ประชาชนมีจิตศรัทธาต่อองค์พระพุทธรูป ดังจะเห็นได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่หลั่งไหลมาที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารโดยจุดประสงค์หลักคือการได้มากราบไหว้พระพุทธรูป ดังนั้นจึงถือได้ว่าพระพุทธรูปเป็นองค์พระปฏิมากรที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในระดับต้นๆ ของประเทศทำให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะสักการบูชาองค์พระพุทธรูป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด รวมถึงการประกอบกิจกรรมหรือพิธีทางศาสนาตามความเชื่อของชาวพุทธที่สืบต่อกันมาอีกทั้งยังเป็นการได้ศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา ตลอดจนการได้เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานหรือโบราณวัตถุต่างๆ ภายในวัด ดังนั้นวัดจึงเป็นสถานที่ที่น่าสนใจสำหรับการเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งพุทธศิลป์ อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทย ในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการที่ประเทศไทยจะได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการเพื่อที่จะให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญในลำดับต้นๆ ของประเทศ และของภูมิภาคอาเซียน ดังนั้นควรที่จะให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่อาเซียน

^๓ กฤษดา ชูอารักษ์, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านหลวงเหนือ ตำบล ลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่, การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

๑. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก
๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธกรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก
๓. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

๒. ขอบเขตการวิจัย

๒.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา ดำรง ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธกรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

๒.๒ ขอบเขตตัวแปร

ผู้วิจัยได้แยกเป็นประเด็นตัวแปรไว้ดังนี้

- ๒.๒.๑ ตัวแปรต้น ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้
- ๒.๒.๒ ตัวแปรตาม การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ๔ ด้าน ประกอบด้วย
 ๑. ด้านการพัฒนาศาสนสถาน
 ๒. ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลและบุคลากรในวัด
 ๓. ด้านการพัฒนากิจกรรมในวัด
 ๔. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๒.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

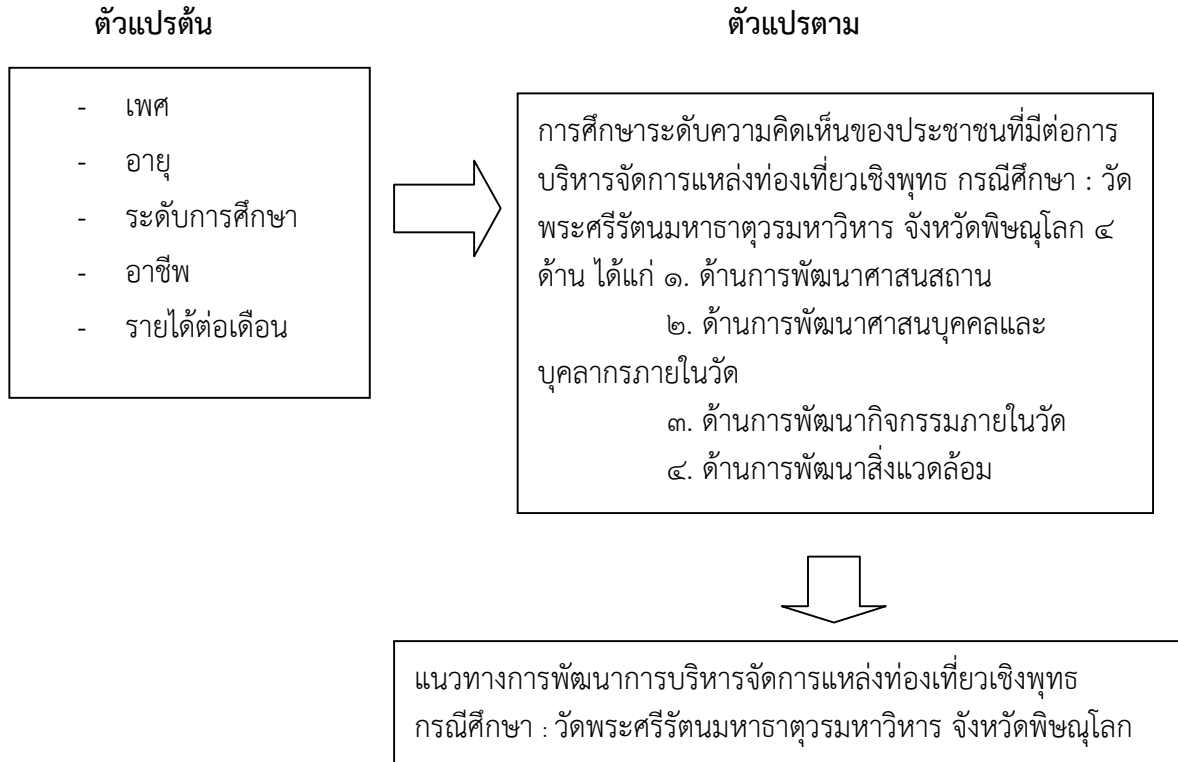
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชน /นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๗๕,๐๐๐ คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน /นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน โดยการเทียบสัดส่วนและใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๘๒ คน

๓. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่แตกต่างกันมีผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก มีความแตกต่างกัน

๔. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

๕.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๕.๑.๑ ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชน /นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๗๕,๐๐๐ คน

๕.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน /นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน โดยการเทียบสัดส่วนและใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๘๒ คน

๕.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนแบบประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด^๔ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีค่าความ

^๔ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๔).

เที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence : IOC)^๕ อยู่ระหว่าง ๐.๖๐ – ๑.๐๐ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๖

๕.๓. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

๑.การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามหลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม
เรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จทางสถิติเพื่อการวิจัย ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

และพรรณนาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ
กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t – test) และตัวแปรต้นสองกลุ่ม สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่า (F-test)

๖. ผลการวิจัย

๖.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ ๕๓.๔) มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี (ร้อยละ ๒๓.๖) มีระดับการศึกษา อยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ ๓๖.๔) มีอาชีพรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ ๓๗.๗) และเดินทางมาเที่ยววัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารมากกว่า ๑๐ ครั้ง (ร้อยละ ๕๓.๑) และได้รับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากสื่ออินเทอร์เน็ต (ร้อยละ ๔๖.๓)

๖.๒ การศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุดไปลำดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๓$, S.D. = ๐.๓๙) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนา ศาสนบุคคลและบุคลากรในวัด ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๑๒) และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$

^๕ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : เจริญผล, ๒๕๔๐).

= ๓.๘๕, S.D. = ๐.๒๒) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ($\bar{X}$ = ๓.๖๗, S.D. = ๐.๔๕) ซึ่งผู้วิจัยสรุปรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

๑. ด้านการมีพัฒนาศาสนสถาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ศาสนสถานมีความเรียบร้อย สวยงาม มีคุณค่า น่าชื่นชม ($\bar{X}$ = ๔.๖๐, S.D. = ๐.๕๕) รองลงมา คือ ศาสนสถานมีความมั่นคง แข็งแรง และเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ($\bar{X}$ = ๔.๕๐, S.D. = ๐.๕๐) และการสร้างศาสนสถานมีความสอดคล้องต่อศิลปกรรมไทย และวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{X}$ = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๕๗)

๒. ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลและบุคลากรในวัด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของวัดสามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ และความรู้ โดยทั่วไปของวัดได้ ($\bar{X}$ = ๔.๗๙, S.D. = ๐.๑๙) รองลงมา คือ บุคลากรในวัด แต่งกายสะอาด มีมารยาทดีมีน้ำใจไมตรีในการต้อนรับผู้ที่มาวัด ($\bar{X}$ = ๔.๔๒, S.D. = ๐.๓๙) และได้มีการส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัดให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ($\bar{X}$ = ๔.๑๐, S.D. = ๐.๖๐)

๓. ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลและบุคลากรในวัด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของวัดสามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ และความรู้โดยทั่วไปของวัดได้ ($\bar{X}$ = ๔.๗๙, S.D. = ๐.๑๙) รองลงมา คือ บุคลากรในวัด แต่งกายสะอาด มีมารยาทดีมีน้ำใจไมตรีในการต้อนรับผู้ที่มาวัด ($\bar{X}$ = ๔.๔๒, S.D. = ๐.๓๙) และได้มีการส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัดให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ($\bar{X}$ = ๔.๑๐, S.D. = ๐.๖๐)

๔. ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ สถานที่ไหว้พระมีความสะดวกในการเข้าถึงและมีบริเวณในการกราบไหว้ที่เพียงพอ ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๖๒) รองลงมา คือ มีการจัดสถานที่รับศรัทธา เช่น ที่ถวายสังฆทานเติมน้ำมันตะเกียง ตักบาตรพระประจำวัน ฯลฯ ได้ดีและเหมาะสม ($\bar{X}$ = ๔.๐๓, S.D. = ๐.๖๖) และมีสถานบริการบุญ เช่น ที่รับบริจาคเพื่อออกใบอนุโมทนาบัตรผู้รับบริจาคต่างๆ ($\bar{X}$ = ๐.๙๗, S.D. = ๐.๖๖)

๖.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ประชาชน/ นักท่องเที่ยว ที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๗. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลและบุคลากรในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับแนวคิดและผลงานวิจัยของ จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ เรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณวัดโสธรวรารามวรวิหาร มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณวัดโสธรวรารามวรวิหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดโสธรวรารามวรวิหาร ด้านการพัฒนาศาสนสถานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง และลำดับสุดท้ายคือ ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้านสามารถอภิปรายผลการวิจัยที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑. ด้านการพัฒนาศาสนสถาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ศาสนสถานมีความเรียบร้อย สวยงาม มีคุณค่าน่าชื่นชม มีความมั่นคง แข็งแรงและเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และการสร้างศาสนสถานมีความสอดคล้องต่อศิลปกรรมไทย และวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ (๒๕๕๔) เรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีค่าเฉลี่ยด้านการพัฒนาศาสนสถานอยู่ในระดับมาก

๒. ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลและบุคลากรในวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ของวัดสามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ และความรู้ โดยทั่วไปของวัดได้ รองลงมา คือ บุคลากรในวัดแต่งกายสะอาด มีมารยาทดีมีน้ำใจไมตรีในการต้อนรับผู้ที่มาวัด และได้มีการส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัดให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมของจุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ เรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีค่าเฉลี่ยด้านการให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับมาก

๓. ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานที่ไหว้พระมีความสะดวกในการเข้าถึงและมีบริเวณในการกราบไหว้ที่เพียงพอ มีการจัดสถานที่รับศรัทธา เช่น ที่ถวายสังฆทานเติมน้ำมันตะเกียง ตักบาตรพระประจำวันได้ดีและเหมาะสม และมีสถานบริการบุญ เช่น ที่รับบริจาคเพื่อออกใบอนุโมทนาบัตรผู้รับบริจาคต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต)^๖ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” การศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนมีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ใน

^๖ จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ, แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวพุทธ กรณศึกษา : วัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗.

^๗ พระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต), อดีตเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาครและเจ้าอาวาสวัดสุทธาวดารามอนุสรณ์ในงานเคลื่อนศพสู่วิหารหลังใหม่, (กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองธรรม, 2529).

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่าประชาชนมีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมากในทุกด้าน

๔. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีห้องน้ำสะอาด เพียงพอ มีการแยกขยะ หญิงไว้ชุดเจนเป็นสัดส่วน รองลงมา คือ ภาพโดยรวมของวัด มีทัศนียภาพที่สวยงามมีบรรยากาศที่สดชื่นน่ารื่นรมย์ และที่จอดรถ มีจำนวนที่เพียงพอ สะดวก และมีความปลอดภัยต่อทรัพย์สิน สอดคล้องกับงานวิจัยของผดุงนิตรา ธนะเพชร^๘ เรื่อง พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดป่าธรรมอุทยาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา พบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

๒. จากการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีต่อระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชน/นักท่องเที่ยวที่มีอายุระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกันไป ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ไม่แตกต่างกัน

๓. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธกรณีศึกษา : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก มีดังนี้

๓.๑ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ควรมีการอนุรักษ์ศาสนสถานเก่าแก่ให้สวยงามคงอยู่คู่จังหวัดพิษณุโลกไปชั่วลูกชั่วหลาน

๓.๒ ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลและบุคลากรในวัด ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรใน

วัดให้มีความรู้ และสามารถสื่อสาร ถ่ายทอดประวัติความเป็นมาของวัดพระศรีรัตน มหาธาตุวรมหาวิหารให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี

๓.๓ ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ ให้แก่พุทธศาสนิกชนผ่านทางช่องทางต่างๆ อย่างกว้างขวาง

๓.๔ ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ควรมีการปรับปรุงด้านที่จอดรถให้มีเพียงพอ สะดวก และมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน อีกทั้งควรมีการจัดระเบียบร้านค้าภายในวัดให้เป็นระเบียบขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรม

๘. ข้อเสนอแนะ

๘.๑ ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

๘.๑.๑. ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ บ้าน วัด โรงเรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยกำหนดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

^๘ ผดุงนิตรา ธนะเพชร, พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดป่าธรรมอุทยาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, (๒๕๕๖).

เช่น ตักบาตร ฟังเทศน์ เวียนเทียน จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อ
สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

๘.๑.๒. หน่วยงานราชการ ควรมีการประชาสัมพันธ์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
วรมหาวิหาร ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ทั้งทางสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ต่าง ๆ

๘.๑.๓. ทุกส่วนทุกฝ่ายควรร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวก เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

๘.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

๘.๒.๑ ควรศึกษาผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของวัดพระศรีรัตน
มหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลกในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้รับทราบผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการ
จัดการ การท่องเที่ยวที่แท้จริงในทุกด้าน

๘.๒.๒ ควรศึกษาระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยว
ของ วัดพระศรีรัตน มหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการ
จัดการ การท่องเที่ยวต่อไป

บรรณานุกรม

กฤษฎา ชูอารักษ์. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านหลวงเหนือ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอต๋อย
สะเทีต จังหวัดเชียงใหม่. **การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาเศรษฐศาสตร์
การเมือง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

จุฑาพร ทองเพ็ง. แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดประชาคมวนาราม อำเภอ
ศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. **วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาการ
ปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔.

ผณินทรา ธนะเพชร. พฤติกรรมนักท่องเที่ยวไทยในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา : วัดป่าธรรม
อุทยาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. **วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**
(สาขาการปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖.

พระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺโณโชโต). **อดีตเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาครและเจ้าอาวาสวัดสุทธิวาต
ารามอนุสรณ์ในงานเคลื่อนศพสู่วิหารหลังใหม่**. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๙.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ :
เจริญผล, ๒๕๔๐.